

"Nakládání s odpady a toxické látky v životním prostředí"
Pardubice, 2. června 2008

Napliňování Národního implementačního plánu

Mgr. Alena Dodoková
Ústav pro ekopolitiku
Praha

Stockholmská úmluva- obecně

- Úmluva o perzistentních organických látkách (zasedání OSN, Stockholm, 22. 5. 2001)
- ČR: 23.5.2001, ratifikace 1 rok poté (6.8.2002)
- Platnost 17. 5. 2004 (90 dní po 50.té ratifikaci)

Stockholmská úmluva- obecně

- Cíl: ochrana zdraví a ŽP před negativními účinky POPs = postupné ukončení výroby a odstranění POPs vyráběných nebo vznikajících jako vedlejší produkt
- POPs: 12 nebezpečných látek: PCB, dioxiny, pesticidy (lze postupně zařazovat další čl.8)
- 154 Stran (ratifikace, přistoupení atd.)

Národní implementační plány

- čl. 7 Úmluvy - povinnost přijmout implementační plán (NIP) k plnění závazků Úmluvy (do 2 let od kdy vstoupila v platnost pro daný stát).
- minimální požadavky na obsah NIPu, a to:
  1. požadavek, aby bylo NIP možné také prosazovat v praxi („implementovatelnost“),
  2. reflexe skutečných okolností a aktuálních podmínek („pravidelná aktualizace“)
  3. jeho tvorba a prosazování za účasti relevantních zájmových skupin např. ženské organizace a organizace na ochranu zdraví dětí („participativní proces“).
  4. zohlednění a začlenění NIP do strategií udržitelného rozvoje (UR) („integrace“) jakožto průřezových strategií

Národní implementační plán ČR

- K NIPu ustanovena pracovní skupina vedená prof. RNDr. Ivanem Holoubkem, DrSc. z Masarykovy univerzity v Brně, zpracováván 2 roky
- Členové: zástupci rezortů (MŽP- gestor Úmluvy, MPO, MD, MO., Atd.), zájmové organizace (SCHP), odborníci (ChTF ČVUT Praha, CHMU a zástupci nevládních organizací (Arnika, GP)
- Schválen **usnesením vlády** (vláda ČR vzala na vědomí návrh NIPu dne **7. 12. 2005** a uložila ministru životního prostředí ve spolupráci s 1. místopředsedou vlády a ministrem financí, místopředsedou vlády a ministrem dopravy a ministry průmyslu a obchodu, zemědělství, obrany, zdravotnictví a ministry školství, mládeže a tělovýchovy zajistit provádění NIPu (zejména krátkodobých cílů)
- Strategie UR přijatá již o rok dříve, POPs nezahrnuje
- NIP zatím aktualizován nebyl, většina krátkodobých cílů měla být splněna do konce r. 2007

Národní implementační plán ČR

- textová část bez příloh cca 30 stran, zásadní přílohou je Národní POPs Inventura, která shrnuje jak data z monitoringu a technické studie tak např. právní analýzu souč. stavu
- Struktura NIPu: **Úvod, Role a kompetence jednotlivých rezortů**
- **Strategická část** NIPu: klíčové cíle a dále cíle podle jednotlivých témat=„aktivit“ (cíle, gestor a termín pro plnění- krátkodobé do 3 let, dlouhodobé – průběžně, do 10 let)
- Vyhodnocení a aktualizace do konce r. 2009
- Gestor MŽP, zprávy o plnění se podávají Národnímu POPs Centru

Národní POPs centrum

- Národní POPs centrum bylo ustaveno rozhodnutím Vlády ČR jako součást RECETOX (Výzkumné centrum pro chemii životního prostředí a ekotoxikologii) Masarykovy univerzity Brno
- Vedoucí prof. RNDr. Ivan Holoubek, DrSc. Jeho činnost je financována příspěvkem MŽP, který je upravován každoročně dle aktuálních úkolů dle usnesení ministra ŽP (v 2006 MŽP plánovalo Centrum přidělit 2 mil. Kč)
- *Centrum má představovat odbornou základnu, jejímž cílem je přispět k porozumění problematice POPs v podmínkách ČR, informování a interpretaci problémů spojených s těmito látkami v naší zemi a zvýraznit skutečnost, že ČR má dostatek odborných kapacit i informací pro seriózní a kvalifikovaný přístup k dané problematice. Cílem Centra je poskytovat expertní a odbornou pomoc v problematice látek zahrnutých v Úmluvě, ale také dalších prioritních kontaminantů životního prostředí (výsoce rizikových toxinů a chemických bojových látek) orgánům státní a místní správy, odborným a výzkumným institucím, průmyslovým subjektům, nevládním organizacím, občanským sdružením a sdělovacím prostředkům.*
- Rada Národního POPs Centra (jedná 2x ročně) <http://recetox.muni.cz/pops-centrum/index.php> (výstupy Národní POPs Inventury 2003 a 2007), měly by sloužit jako komplexní informační portál pro informace o Stockholmské úmluvě

Čl. 3 Stockholmské úmluvy

- **Zákaz** výroby (dovozu a vývozu) a použití některých organických chlorovaných pesticidů (OCP) a polychlorovaných bifenylů (PCB) – do r. 2025, zákaz úniků do prostředí – Příloha A Úmluvy
- **Omezení** výroby a použití DDT - Příloha B Úmluvy
- Směrnice č. 96/59 o odstraňování PCB/PCT (do konce r. 2010- **zařízení** s obsahem PCB min. 5 dm³, ZoO:5 mg/kg)
- vázán na čl. 6, který požaduje zjištění zásob a odpadů proti únikům látek z příloh A a B
- Odpady s obsahem PCB upravuje nařízení Rady 850/2004 + směrnice a rozhodnutí 2003/33/ES o skládkování odpadů (novela ZoO č. 34/2008 Sb a vyhláška č. 294/2005 Sb.)

Čl. 3 Stockholmské úmluvy

NIP ČR:

1. Transpozice evropských předpisů
2. Inventarizace a dekontaminace zařízení s obsahem PCB (staré zátěže)
3. Dekontaminace zařízení s obsahem PCB, BAT, ověření účinnosti
4. Přehodnocování limitů PCB v odpadech
5. Kontrola spalování odpadních olejů, kontrola skládek a pod.

Čl. 3 Stockholmské úmluvy

STAV

- Povinnost majitele prokázat, že zařízení PCB neobsahuje víc než 5mg/kg (evidence komplet do konce r. 2009) a do konce r. 2010 zákonem stanoveným způsobem dekontaminovat (metodický pokyn č. ZP02/2006)
- Evidence zařízení s obsahem PCB k dispozici na <http://ceho.vuv.cz/> (mělo na starosti CEHO VUV, nyní CENIA) – Plán odstranění zařízení s obsahem PCB nebo dekontaminace zařízení s obsahem PCB jsou dostupné na <http://ceho.vuv.cz/>, Aktualizovaná příloha č. 12 Plánu - výsledky inventarizace k 30.9.2007 seřazené podle jednotlivých typu zařízení (235 subjektů vlastní nebo provozuje zařízení a látky s obsahem PCB).
- K odstranění odpadů s obsahem PCB se nyní v ČR upřednostňuje spalování před jinými způsoby (nespalovací technologie)

Čl. 5 Stockholmské úmluvy

- Opatření za účelem omezení úniků PCDD/PCDF (dioxiny), hexachlorbenzenu (HCB) a PCB při nezamýšlené výrobě– příloha C
- Příloha C dále vyjmenovává procesy, při nichž dioxiny, HCB nebo PCB vznikají a opatření, která lze učinit např.
  1. Použití nízkodopadové technologie
  2. Použití méně nebezpečných látek
  3. Podpora znovuvyužití a recyklace odpadu
  4. Nahrazení vstupních surovin, z nichž látky vz/unikají
  5. Vyvarovat se používání elementárního chlóru k bělení
- dále příloha stanoví, co se považuje za BAT

Čl. 5 Stockholmské úmluvy

NIP ČR:

- Emisní inventura PCB, HCB a dioxinů (zohlednit v strategických plánech)
- Plán snižování chlorovaných a bromovaných látek v prostředí, odpadech a produktech
- Urychleně řešit problém produkce a nakládání s HCB
- Dlouhodobě: opatření pro další plošné zdroje úniků POPs do ŽP (např. domácí topeniště) a bodové zdroje (např. metalurgie, krematoria atd), sledování POPs v popelcích

Čl. 5 Stockholmské úmluvy

STAV ČR

- výstupy studie RECETOX k HCB (teoretické východisko), konstatuje chybějící informace v emisní inventuře z jednotlivých výrobních procesů; neobsahuje návrhy řešení (pouze krátce konstatuje použití HCB při výrobě hliníku = nesplňuje požadavky na BAT, je to další použití POPs, likvidace za cenu vzniku nových POPs)
- chybí informace o HCB v odpadech, emise do vody, půdy a ovzduší součástí IRZ
- Plán snižování chlorovaných a bromovaných látek v prostředí, odpadech a produktech chybí (zatím není ani návrh)

Čl. 6 Stockholmské úmluvy

- Opatření pro odstranění úniků OCP a DDT, PCB a HCB ze zásob (staré zátěže) a odpadů
- 1. Inventarizace
- 2. Vhodné nakládání (bezpečný, účinný a šetrný způsob)
- 3. Vhodné odstraňování (obnova, přímé opětovné nebo alternativní použití atd.)
- Spolupráce s Bazilejskou úmluvou na stanovení limitů pro POPs v odpadech a bezpečnou přeshraniční přepravu

Čl. 6 Stockholmské úmluvy

NIP:

- Aktualizovat databázi starých ekologických zátěží (SESEZ) + přijmout Národní program inventarizace a řešení SEZ
- Hodnocení rizik pro budoucí dekontaminace SEZ
- Preferovat metodu „in situ“ k zamezení šíření
- Prevence vzniku nových EZ
- Inventarizace ČOV z hlediska emisí POPs, oddělení prům. OV od komunálních
- Výzkum a vývoj nových technologií

Čl. 6 Stockholmské úmluvy

STAV:

- kompletní aktualizace databáze SESEZ (naposled provedena v r. 2004 – databáze SIKM), webová aplikace neposkytuje informace o kontaminaci jednotlivými nebezpečnými látkami
- Národní program inventarizace neexistuje (chybí údaje o skladech pesticidů)
- Prevence vzniku nových POPs realizována důsledným plněním kontrolních kompetencí zejména ČÍZP (opravdu???)
- kontrola skladů pesticidů a inventarizace v kompetenci MZe (a SRS), není kompletní

Čl. 9 Stockholmské úmluvy

- Výměna informací mezi stranami
- informace o zdraví a bezpečnosti lidí a o životním prostředí se nepovažují za tajné
- **NIP**: Národní POPs centrum, lepší spolupráce mezi rezorty, výměna informací mezi institucemi a odborníky
- **STAV**: k některým dílčím informacím se lze obtížně dostat i pro zainteresovanou osobu, národní kontaktní místo je u náměstka ministra (nefunguje přímý kontakt), POPs řešena v rámci uzavřeného okruhu úředníků a odborníků

Čl. 10 Stockholmské úmluvy

- osvěta mezi tvůrci politik (odborníky)
- Zveřejňování dostupných informací a osvěta mezi veřejností (laiky)
- Účast veřejnosti na přijímání opatření
- vyškolení vědců a dalšího personálu, vzdělávací programy na všech úrovních

Čl. 10 Stockholmské úmluvy

NIP

- Zvýšení veřejné vzdělanosti (aktivity všech rezortů a Národního POPs centra)
- Při vzdělávacích aktivitách vycházet z EVVO
- Zajistit svobodný přístup k informacím v přijatelné a srozumitelné formě

Čl. 10 Stockholmské úmluvy

STAV

- Zcela opomíjená účast veřejnosti při tvorbě politik (již v NIPu), která vychází také z Aarhuské úmluvy – rozhodnutí se přijímají za zavřenými dveřmi (zejména MPO vyjednává více se zájmovými skupinami než s NNO)
- Neexistuje jednotný internetový informační portál s informacemi o POPs a Stockholmské úmluvě ve srozumitelné formě (na to nutno klást důraz protože chybí základní povědomí veřejnosti o rizicích POPs)
- EVVO je velmi obecná, v rámci ní malý prostor věnován nebezpečným chemikáliím
- Aktivní poskytování informací problematické (provázanost mnohých odborů MZP i dalších rezortů, národní kontaktní místo nefunguje, mnohé informace úředníci neposkytují nebo poskytují zkráceně)

Čl. 11 Stockholmské úmluvy

- Požadavky na výzkum, vývoj a monitorování POPs a jejich alternativ a nových POPs
- **NIP**: Koncepce monitoringu a jednotný systém, podpora VaV v oblasti POPs
- **STAV**: existuje řada vzájemně málo provázaných měření (jednotně součást Národní inventury) a výzkumů (zejména RECETOX, ČHMU, ČVUT atd), výstupy nejsou dostupné

Závěry

- Stokholmská úmluva vznikla v podmínkách OSN (kompromisní znění, minimální standardy) a umožňuje přijetí přísnějších opatření
- Český NIP obsahuje podrobně rozpracované cíle, jejichž realizace je žádoucí, ale je málo přehledný a systematický (je žádoucí zpracovat přehled prioritních cílů pro veřejnost a průběžně informovat o jejich plnění)

Závěry

- Neexistuje jednotný informační portál o nebezpečných látkách (pouze IRZ), aktivní zpřístupňování informací nejednotné, chybí veřejné povědomí o rizicích POPs, na problematiku POPs je nahlíženo jako na exkluzivně odborné téma, jenž je výsadou specializovaných ústavů
- Monitoring a sledování rizik POPs probíhá intenzivně, ale využívání šetrných technologií při dekontaminaci a odstraňování odpadů je ojedinelé
- Veřejnost má malou možnost zapojit se do tvorby politik (většina návrhů není k dispozici před jejich schválením, není dána lhůta k připomínkám veřejnosti a pod.)

Vďakaa za pozornost!

Alena Dodoková

alena.dodokova@ekopolitika.cz